

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2018

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

ARDLEIBHÉAL

STAMPA AN IONAIÐ

DÉ CÉADAÍN, 6 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA 2:00 go dtí 4:30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí

- Roinn A** Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Freagair **deich gceist** ar bith díobh.
Tá **6 mharc** ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar.
- Roinn B** Tá **cúig cheist** sa roinn seo.
Freagair **Ceist 1 agus dhá cheist** ar bith eile díobh.
Tá **80 marc** ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50 marc** an ceann ag gabháil leis na **Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.
- Roinn C** Tá **trí cheist** sa roinn seo.
Freagair ceist **amháin** ar ábhar roghnach, ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b) nó cuid (c)**.
Má chuir tú isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh an scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear duit tabhairt fúithi.
Tá **80 marc** an ceann ag gabháil leis na hábhair **roghnacha 1 agus 3**.
Tá **40 marc** ag gabháil le hábhar **roghnach 2**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do scrúdpháipéar a thabhairt ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair **deich** gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Comhlánaigh an tábla thíos maidir le díleá na gcarbaihiodráití. (6)

Orgán	Einsím	Substráit	Táirge
An Páinecréas			
An Stéig bheag			

2. Luaigh trí fheidhm atá ag Vitimín C sa chorp. (6)

(i) _____

(ii) _____

(iii) _____

3. Ainmnigh dhá phróitéin atá le fáil san fheoil. (6)

(i) _____ (ii) _____

Tabhair breac-chuntas ar dhá shlí a dtéann an chócaireacht i bhfeidhm ar an bpróitéin san fheoil.

(i) _____

(ii) _____

4. Tabhair breac-chuntas ar an ról atá ag fuinneamh sa chorp. (6)

(i) _____

(ii) _____

(iii) _____

5. Mínigh an tábhacht don tomhaltóir a bhaineann leis an tsiombail seo a leanas. (6)

Ainmnigh **dhá** tháirge a n-úsáidtear an tsiombail seo ar an lipéad orthu.

(i) _____

(ii) _____

6. Comhlánaigh an tábla thíos maidir le bia próiseáilte.
Tabhair sampla éagsúil **amháin** de bia / táirge i ngach cás. (6)

	Bia / Táirge
Bianna a ndéantar próiseáil fhairsing orthu	
Bianna a déantar próiseáil orthu chun cur leis an tseilfré atá acu	
Bianna treisithe	

7. Mínigh **gach ceann** de na modhanna traschurtha teasa seo a leanas le linn cócaireacht bia. (6)

Seoladh _____

Comhiompar _____

8. Luaigh an raon teochta d'fhás optamaim **gach ceann** de na grúpaí miocrorgánaigh seo a leanas. (6)

Sícrifiligh	
Méisifiligh	
Teirmifiligh	

9. Mol **dhá** theicstíl a bheadh oiriúnach le húsáid sa teach sa bhaile agus luaigh airí **amháin** de gach ceann acu. (6)

Teicstíl	Airí

Ainmnigh bailchríoch dhómhoillitheach **amháin** a úsáidtear ar theicstílí tí.

10. Mínigh conas a théann cúrsaí fógraíochta i bhfeidhm ar iompraíocht cheannaigh na dtomhaltóirí. (6)

(i) _____

(ii) _____

11. Luaigh **dhá** bhuntáiste a bhaineann le bheith ag coigilt airgid go rialta. (6)

(i) _____

(ii) _____

Ainmnigh **dhá** scéim choigiltis a chuireann institiúidí airgeadais ar fáil.

(i) _____ (ii) _____

12. Maidir le hioncam duine, mínigh **gach ceann** díobh seo a leanas: (6)

Creidmheas Cánach _____

MSU _____

Roinn B

Freagair **Ceist 1** agus **dhá cheist** ar bith eile as an roinn seo.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceistanna 2, 3, 4 agus 5.

- Is féidir le lipéadú maidir le calraí ar bhiachláir i mbialanna cuidiú le dul i ngleic leis an murtall (otracht) fiú mura dtarlaíonn ach athruithe beaga ar iompraíocht tomhaltóirí.

(Calraí ar bhiachláir in Éirinn, FSAI)

Sampla de Bhiachlár Príomhchúrsa

Bradán Griollta Éireannach Stéig de bhradán Éireannach le piobar nó le him basal nó le mil ghreamaitheach, líoma agus cillí. Prátaí óga agus piseanna in éineacht leis. 387 calra	Sicín Tikka Masala Anlann uachtair tikka masala ar bhrollach sicín maranáidithe. Rís basmati, arán naan, seatnaí mangó & papadaim in éineacht leis. 883 calra	Iasc faoi Fhuidreamh Beorach & Sceallóga Iasc úr faoi fhuidreamh beorach. Sceallóga, piseanna práibeacha, líomóid & anlann tartarach in éineacht leis. 880 calra
Chilli Con Carne Cillí le mairteoil mhionaithe Éireannach. Rís basmati & criospaí tortilla in éineacht leis. 662 calra	Pasta agus Glasraí Rósta Trátaí, cúirséid agus piobair in anlann trátaí ar pasta penne, agus cáis chéadair ar an mbarr. Arán gairleoige in éineacht leis. 747 calra	Pióg Éisc Iasc bán, cadóg dheataithe & bradán in anlann bán uachtair le brúitín & cáis ar an mbarr. Arán úr in éineacht leis. 756 calra

- Agus tú ag tagairt don bhiachlár samplach thuas, déan trácht agus tabhair mionchuntas ar oiriúnacht na roghanna ar an mbiachlár do dhuine atá ar aiste bia chun meáchan a chailleadh.
I do fhreagra, mol athruithe ar na miasa le go mbeadh an biachlár níos sláintiúla. (24)
- Maidir le lipidí, luaigh comhdhéanamh eiliminteach na tríghlicríde agus déan cur síos ar a struchtúr ceimiceach. (9)
- Déan cur síos ar struchtúr **gach** ceann díobh seo a leanas agus tabhair sampla **amháin** de **gach** ceann díobh:
 - aigéid shailleacha sháithithe
 - aigéid shailleacha mhonai-neamhsháithithe
 - aigéid shailleacha pholai-neamhsháithithe. (18)
- Tabhair breac-chuntas ar an tábhacht a bhaineann le haigéid shailleacha sa réim bia. (9)
- Is é an aidhm atá ag na lipidí ar bhia ná eolas a chur ar fáil do thomhaltóirí a d'imreodh tionchar orthu agus iad ag déanamh cinneadh faoi na rudaí a cheannóidh siad.
Chomh maith leis eolas faoi chothaithigh ar bhia réamhphacáistithe, pléigh na cúiseanna a mbreathnaíonn tomhaltóirí ar lipidí bhia sula gceannaíonn siad iad. (20)

2. Tá a lán daoine aonair agus teaghlach ann a roghnaíonn réim bia veigeatórach.
- (a) Maidir le réimeanna bia veigeatóracha pléigh na nithe seo a leanas:
- aicmí / cineálacha
 - sainriachtanais chothaithe na réimeanna bia
 - na buntáistí le réim bia veigeatórach. (30)
- (b) Ainmnigh **dhá** bhia núíosacha (mhalartacha) próitéine is féidir a úsáid i réimeanna bia veigeatóracha agus déan cur síos orthu. (8)
- (c) Tabhair breac-chuntas ar dhéantús / tháirgeadh bia núíosach (malartach) próitéine **amháin**. (12)
3. Ní bheifí in ann cuid mhór táirgí próiseáilte nua-aoiseacha a dhéanamh, ar nós bianna gan mórán calraí, sneaiceanna agus bianna saoráideacha atá réidh le hithe, gan breiseáin bhia a úsáid.
- (a) Cad is bia próiseáilte ann?
Déan meastóireacht ar na buntáistí a bhaineann le bianna próiseáilte a bheith san áireamh sa réim bia. (20)
- (b) Tabhair cuntas faisnéiseach faoi bhlasóirí **agus** faoi fhrithocsaídeoírí.
Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- aicmí / cineálacha
 - samplaí
 - feidhmeanna
 - úsáid. (20)
- (c) Mínigh conas a dhéantar úsáid na mbreiseán bia a rialáil le reachtaíocht an Aontais Eorpaigh (AE). (10)

4. Is é atá i gceist le teicneolaíocht an bhaile chliste ná uathoibriú agus bainistíocht a dhéanamh ar do theach agus ar do ghnáthshaol laethúil.

(a) Pléigh conas a chuir an teicneolaíocht le bainistíocht éifeachtach an tí sa bhaile. (20)

(b) Leag amach sonraí staidéir a rinne tú maidir le fearas cuisniúcháin.

Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- prionsabal na hoibríochta
- treoirlínte maidir lena úsáid
- gnéithe nua-aoiseacha. (22)

(c) Déan meastóireacht ar ról na lipéad fuinnimh agus fearais tí á roghnú agat. (8)

5. 'Ní aon rud is fearr a nochtann anam sochaí ná an tslí a gcaitear leis na leanaí'.

(Nelson Mandela)

(a) Sainaithin agus mínigh cearta na leanaí i sochaí an lae inniu. (16)

(b) Pléigh na cúiseanna a d'fhéadfadh a bheith le coimhlint idir ógánaigh (déagóirí) agus daoine fásta.

Mol straitéisí chun an choimhlint seo a réiteach. (24)

(c) Tabhair breac-chuntas ar an gcosaint atá ar fáil do theaghlaigh faoin Acht um an Dlí Teaghlaigh (Cothabháil Céilí agus Leanaí), 1976. (10)

Roinn C

Freagair **ceist roghnach amháin** as an roinn seo.

Má chuir tú isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh an scrúdaithe, is í **Ceist 2 amháin** as an roinn seo a gceadaítear duit tabhairt fúithi.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **1(a) agus 1(b) nó 1(c)** a fhreagairt.

- 1.(a)** De réir fhigiúirí na Príomh-Oifige Staidrimh, bhí 896 teaghlach gan dídean ar an oíche a rinneadh an daonáireamh agus bhí 1,726 leanbh san áireamh sna teaghlaigh sin.
(An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2016)
- (i) Tabhair breac-chuntas ar na riachtanais tithíochta a theastaíonn chun freastal ar na daoine atá gan dídean. (16)
- (ii) Tabhair cuntas faisnéiseach ar chaighdeán na cóiríochta a chuirtear ar fáil i **ngach** ceann de na hearnálacha tithíochta seo a leanas:
- tithíocht san earnáil phríobháideach / tithe úinéir-áitithe
 - tithíocht ar cíós san earnáil phríobháideach. (18)
- (iii) Pléigh an tábhacht a bhaineann le caighdeán tógála tithe agus tú ag tagairt don chaoi a rialaítear caighdeán tógála. (16)

agus

- 1.(b)** Is foinse stíle agus áilleachta é clúdach an urláir má roghnaítear go cúramach é agus cuireann sé feabhas ar aeistéitíc an tseomra.
- (i) Tabhair breac-chuntas ar **cheithre** thoisc ba chóir a chur san áireamh nuair a bhíonn clúdaigh urláir á roghnú agat don teach sa bhaile. (12)
- (ii) Déan cur síos ar **thrí** chineál urlárlach / clúdaigh urláir le húsáid sa teach sa bhaile. Liostaigh na hairíonna atá ag **gach** ceann díobh. (18)

nó

- 1.(c)** Cuireann an fuinneamh inbhuanaithe feabhas ar shaol daoine, is foinse compoird agus áisiúlachta é agus freagraíonn sé dúshláin timpeallachta.
(Údarás Fuinnimh Inmharthana na hÉireann)
- (i) Ainmnigh agus mionphlé ar **trí** fhoinse de sholáthar fuinnimh don teach sa bhaile. Déan trácht ar inbhuanaitheacht **gach ceann** de na foinsí fuinnimh seo. (15)
- (ii) Tabhair cuntas ar na hastaíochtaí a tháirgtear mar thoradh ar bhreoslaí a dhó sa teach sa bhaile **agus** ar an gcaoi a dtéann na hastaíochtaí seo i bhfeidhm ar an timpeallacht. (15)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **2(a)** agus **2(b)** nó **2(c)** a fhreagairt.

- 2.(a)** 'Is nós é an faisean, maireann an stíl laistigh den duine.' (Oscar de la Renta)

(Adored Vintage: Runway Report/Sonia Rykiel)

- (i) Déan measúnú ar an ról atá ag faisean mar léiriú ar an bpearsantacht, agus tú ag tagairt don phictiúr thuas. (15)
- (ii) Déan anailís ar na slite a mbíonn tionchar ag an teicneolaíocht ar dhearadh agus ar dhéanamh éadaí. (10)

agus

- 2.(b)** Is acmhainn inbhuanaithe iad snáithíní nádúrtha ar féidir iad a úsáid gan ídiú ná damáiste a dhéanamh ar an timpeallacht.

- (i) Déan snáithíní nádúrtha a aicmiú, agus tabhair samplaí **agus** feidhmeanna i ngach cás. (9)
- (ii) Mínigh conas is féidir snáithíní a aithint le tástáil dócháin. Tabhair sampla **amháin**. (6)

nó

- 2.(c)** Léiríonn patrún tráchtála fíis an dearthóra don fheistias.

- (i) Mol cúiseanna a gcaithfí mionathrú a dhéanamh ar phatrúin tráchtála uaireanta. (9)
- (ii) Déan cur síos ar mhodh **amháin** le mionathrú a dhéanamh ar phatrún tráchtála. (6)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **3(a) agus 3(b) nó 3(c)** a fhreagairt.

- 3.(a)** Tá an t-éileamh ar an oideachas ag fás. Is iad na daoine is fearr a n-éiríonn leo i gcúrsaí oideachais, is fearr n-éiríonn leo ó thaobh na heacnamaíochta de.

(Education at a Glance 2017, OECD)

- (i)** Ainmnigh **dhá** chlár a chuirtear ar fáil san oideachas dara leibhéal **agus** déan cur síos orthu.

Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- an curaclam a chuirtear ar fáil
- córas mheasúnaithe / scrúdaithe.

(20)

- (ii)** Déan anailís ar na tosca a mbíonn tionchar acu ar an méid a bhaintear amach i gcúrsaí oideachais.

(15)

- (iii)** Déan an comhionannas deise san oideachas dara leibhéal a mheas agus tagairt agat do mhic léinn atá i mbaol a bheith faoi mhíbhuntáiste agus a bheith á n-eisiamh go sóisialta.

(15)

agus

- 3.(b)** Tá an obair dheonach ina hábhar saibhris i saol na ndaoine a dhéanann é agus sa phobal ina gcónaíonn siad.

- (i)** Pléigh, le samplaí, conas is féidir le pobal tairbhe a bhaint as an obair a dhéanann oibrithe deonacha.

(15)

- (ii)** Mínigh conas is féidir le oibrí deonach tairbhe phearsanta a bhaint as a bheith rannpháirteach i dtionscadail phobail.

(15)

nó

- 3.(c)** Tá an fhóillíocht ina gné thábhachtach den ghnáthshaol laethúil agus ina phríomhghné d'fholláine iomlán an duine.

- (i)** Pléigh fiúntas na fóillíochta i sochaí an lae inniu.

(15)

- (ii)** Déan anailís ar na tosca sóisialta agus cultúrtha a mbíonn tionchar acu ar rogha gníomhaíochtaí fóillíochta an duine aonair.

(15)

Leathanach Bán